

მისცა, გადადის ფულზედ. საპანე კარგი ღვი-
ნო იყიდება ამ წელიწადს, ესთქეთ, ექვს თუ-
მნათ. მ შინ სიღნაღელი ვაჭარი ეუბნება:
ექვს თუმანში მომავალ წელიწადში უნდა
მომცე ექვსი საპანე ღვინო. ზღვებ-კაცს მე-
ტი ჩარა არ აქვს—უწერს თამასუქს. მო-
დის ღვინობის თვე. სიღნაღელი კრედიტო-
რი მიადგება მოვალეს. ზაუწყრა იმის ბედს
ღმერთი, იმ წელიწადსაც არ მოუვიდა იმღე-
ნი ღვინო, რომ მისცეს თავის მოვალეს. მა-
შინ სიღნაღელი მოვაჭრე მეორეთ აკლევინ-
ებს თამასუქს. ისევე ღვინო; გადაყავს ფულათ
ექვსი საპანე, საპანე ექვს თუმანთ, შეიქ-
ოსდა თექვსმეტ თუმანს. სიღნაღელი ვაჭარი
იმ ფულს ისევე ღვინოთ აწერს—თუმანთ სა-
პანეს; გლვებ-კაციც თანხმდება ამხვედ, და
უწერს თამასუქს. ამის შემდეგ რამდენიც უნ-
და ბევრი ღვინო აძლიოს და ფული, ის
თაგის თავს ვეღარაფერს უშვების, ვალს
ემტება და ევატება; ერთ თუმანს ფულს
რამდენამე წელიწადს, ბევრი მაგალითია აქ
ამისი, ფულით ღვინოზედ გადაყვანით და
ღვინოთ ფულზედ, აქცევენ ხოლმე სამოც-
ოთხმოც თუმანს. მით მაქირელ კაცს, რომ
მელსაცქონდა კარგი შეძლება, ჰყავდა კარ-
გა ბლომით ძროხა, ჰქონდა მშვენიერი მამუ-
ლები, მაგრამ მოუყვდა ძმა, არა ჰქონდა ხე-
ლათ ფული და აიღო ის ვალათ სიღნაღე-
ლი ვაჭრისაგან. ამ კრედიტორმა რამდენ-
სამე წელში ისე უსენინდისოთ გადიდა თან-
ხა, რომ ამ გლვებს ჩამოართვა ყველაფერი და
თვითონაც წაოიყვანა და დაიყენა მეწისქვი-
ლეთ. მის ამ გვარი სამწუხარო ფაქტები,
რასაკვირველია, იმისგან წარმოსდგება, რომ
ერთის მხრით სომხებსა აქეთ ნიჭი უაჭრობისა,
ხალხის ცქელდვისა, მეორეს მხრით ქართვე-
ლის უმეცრება და დანდობა. მართველი იყი-
დის ან აიღებს ვალს და იმას კი არ იკითხავს
თუ რა დაჯდა ნასყიდობა ნისით და ან ვალზედ

*) თუ რამე აქ ტყუილია ანუ მომართულია,
ვთხოვ სიღნაღის მოვაჭრეთა, რომელნიც ფულს ასეს-
ხებენ, მომცენ ვაჭრეთა პასუხი; მაშინ მე მოვიხსენებ
იმთ ნამდვილ სახელებს და გვარებს, იმთ ნამდვილ
ბიროს მოქმედებას და დავანახებ მკითხველ ქვეყანას
რა პატიოსანი და სენიოსანი არიან
ზოგ-ზოგი ვაჭრები სიღნაღში.

მე ამ მნათობის რედაქციისგან
არას დროს კარგი არ დაეყრება:
რაკი გვიწოდებენ, ჩვენთ ფუტა ფურცელთ წილ
სუყველა მნათობს წაეჭიდება.
მე სკანდელით . . . . . არა ვარ,
რომ შვიი ფერი თერთათ უჩვენო,
. . . . .
მაშინ მკითხველი კორტოს მიჩვენებს;
მეტყვის: გასწიე სითაც მოსულხარ,
შენის თავის რომ არა გავსისრა.
ჩვენს გასაწერთელათ სით გამოუღლხარ?
ასე მოსთქვამდა მწუხარედ მესხი
დ სკანდელი კი ილიმბოდა,
დარბაისლურად გაშტერებული
თ. ისთვის . . . . . შეეძეოდა.
ლიმოს რომ მორჩა მესხს მიუბრუნდა:
„არ შევიწუხებ ამხედ თავსა“,
იწუა სკანდელმა მძიმედ წარმოქმა,
„მთუ რა ბოლო აქვს ჩვენი გვარისა კაცსა.
მე ეს კი ვიცი, რომ ჩემი სერგო,
შთუთ ცუდი ბოლო გექნება,
მაგრამ ჩემებრივ . . . . . კაცსა
არას დროს ბედი არ შეეცვლება.
რაც გინდა სწერას ჩვენმა მნათობმა,
რაც გინდა მიჩვენოს შეცდომილება,
მაინც ჩემებრივ კაცებს მის დღეში
არ მოაკლდებათ კეთილ-ცხოვრება.
შთუთ კუთხებზედ, სადაც წახვიდე,
შთუთხელს ხალხსა ყველგან შეხედები.
თუ ერთგან მიტნის რა შთილიცა ვარ,
მაშინ სხვა კუთხებს შეეციელები. . . . .
იქ ჩემებრად, ოსტატურადა
დაუწყებ მათ დამტკიცებასა,

რა სარგებელი მოვიდა. ამ შემთხვევაში ენ-
დობა სრულიად თავის მოვალის პატიოსნებას
და სიღნაღის, რისა გამო ვალგებიც დიდდება
ამ სახით ქიზიყელები არიან ჩაცვინულნი
დიდრონ ვალგაში. მართმა აქაურმა სასჯა-
როს პრისტაემადამარწმუნა მე რომ იშვითად
იპოვება სიღნაღის მახრაში გლვებ-კაცი, რომ
არ ემართოს სიღნაღელის ვალი. იქნება ამ ცო-
ტა ხანში, მარწმუნებდა პრისტაე, მომეტებული
მამულები გლვებ-კაცების და აზნაურებისა ჩა-
შბარდეს ვაჭრებს. საქმე იქამდე არის მისული,
რომ თუ ამ ცოტა ხანში არა ეშველა რა,
თქვინი მტერი დაიღუპოს ისრე, როგორც
ისინი დაიღუპებიან. მაგრამ მშველელი არ
საიდამა სჩანს. შექველია, რომ ამ შემთხვე-
ვაში ბანკის დაარსება გლვებ-კაცს მისცემდა
დიდ შემწეობას. ზღვებმა კაცმა რომ თუმანი
წელიწადში იშოვნოს მანეთათ, იმაზე მეტი
ბედი რაღა უნდა? ის სულ ყოველთვის გა-
დაიხდის ბანკის ვალს და თათონაც სიცოცხ-
ლის წყარო არ მოაკვებება. მს აუცილებე-
ლია, თუ სადმე ჩვენ საქართველოში იხეი-
რებს ბანკი, ეს სიღნაღის ბანკი. მე ბევრისა-
გან ვამიგონია, რომ ჩვენ, ქართველები, ღარი-
ბები ვართ, ბანკის ფულს ვერ შეგვკრფავთ
ერთმანეთში. რომ ქართველები ღარიბები
ვართ, ეს მართალია; მაგრამ მე დარწმუნებუ-
ლი ვარ, რომ პირველი მიზეზი იმისი, რომ
ბანკები ვერ გაეხსენით და ვერცა ეხსენით—
ჩვენი ერთმანეთის ხელის მიუტემლობა არის.
მართველებს არ გვიყვარს, რომ ერთი მეორეს
უშველოთ, ერთი მეორეს შეეწიოთ, ერთი-
მეორეს სიკეთე გვესიამოვნებოდეს და გვიხა-
როდეს. ჩვენ ისეთი წყუელი ხასიათი გვაქვს,
რომ ჩვენი მეზობლის სიკეთე თვალს გვიბნე-
ლებს, გულს გვიწუხებს,—ერთი მეორის წყე-
ვა, ერთი მეორის კორვა და ცუდი ლაპარაკი
—აი ჩვენი ხელობა. ამ სიტყვებს დამტკიცება
არ უნდა, ისეთი მართალია, მაგრამ მე მიწდა
მოვიყენო ერთი ახალი ფაქტი. როგორც
ყველამ იცის, ამ ახალ ხანში ჩვენმა პ. სეთის
თავადის შეიღებმა გახსნეს ქალაქში ღვინის
სარდაფები, სულ არ იქნება ხუთი-ექვსი პო-
დალი. თქვენ, მკითხველო, მოვლით, რომ
რახანც ქართველებმა ახლა დაიწყეს ვაჭრობა

და მალე, მესხო, მოგიკედეს მტერი,
მალე უჩვენებ იმათ ბრძანდ თავსა.
ხომ გახსოვს, სერგო, როგორი მალე
შენ დაიჯერე ჩემი ბრძენობა,—
და სუყოველთვის შინგავსს კაცებთან
ბაზამდებდა ჩემი ხელობა.
იმავ სოფლისა დაარსებითვე
ასე არს ყველგან წესი დამდგარი
და თავის დღეში, რაც უნდა მოხდეს,
ზხას არ დაჰკარავს კაცი ჩემგარეო.
მაშინ კი მესხმა მუხლთ მოიდროკა
და მკრთოს შესტირა ცხარე ცრემლითა:
„ღმერთო მალოო, გამოიხსენი
მნათობის“ ავის მძღაფრის ხელოა! *)
პაველ ლრეკიაშვილი.

*) რედაქციას ბევრი რამ მოსდიოდა ამ გვარობი

ერთი მეორეს ასწავლის, ჩაგონებს, გაფთხი-
ლებს, ერთმანეთის სასარგებლოს ილაპარაკე-
ბენ და გააკეთებენ.—თქვენ სტყუედებით: იმათ
ერთმანეთი ძალიან ეჯავრებათ, ერთმანეთს
სჭორვენ და საქმეს უფუჭებენ.

მაგრამ სამართალი მოითხოვს, ესთქეთ,
რომ ცოტ-ცოტა ქვეში მოვდივართ. ამ წი-
ნა დღეებში სიღნაღის მეიდანზედ შეკრებულ
ჩინოვნებს და მოქალაქეებს უთხარი მე, რომ
ბანკის საქმეზედ ვხრუნათ. მე ბევრი ველა-
პარაკე თუ რა სარგებლობას მისცემდა ბანკი
ჩვენ გლვებს კაცს და იმ პირთაც, რომელნიც
ფულს შეიტანდნენ ბანკში. ბევრმა ძალიან
გულით მოინდომა და მე იმ აზრის დავრჩი,
რომ ერთი ენერგიული, პატიოსანი ბანკის
საქმეების მცოდნე კაცი გააკეთებდა რას-
მე...

სიღნაღში არის ხმა, ვითომც ჩვენ ხელ-
მწიფე იმპერატორს, რომელიც მობრძანდება
წლეულ საქართველოში, ქალაქის საზოგა-
დოება უპირობს თხოვას, რომ გახსნან მთი-
ლისში ტიხნოლოგიური ინსტიტუტი ან სა-
მეურნეო აკადემია. თუ ეს ხმა მართალია,
უნდა მოგახსენო, მშვენიერი აზრია. შეე-
ლა დაარწმუნებდა, რომ ჩვენ ბუნებით მდი-
დარს ქვეყანას ყველაზე მეტათ ესაჭიროება
აგრონომი და ტექნიკი. ღმერთმა ბრძანოს,
ეს კეთილი აზრი აღ რუღლდეს.

მოსავალი სიღნაღის უფელში შუათანია:
ქერი ძალიან მოვიდა, პური შუათანათ, ფეტ-
ვი და სიმინდი სრულებით არა. სამი თვეა,
წვიმა არ უნახავს ამ მხარეს. ღვინოც ცოტა
მოგვიყვა; გენახები ჯერ „ნაცარმა“ შეაწუხა,
უწვიმობამ უარესი უყო. ახლა უყურე, რო-
გორ აწრუწუნონ სიღნაღელმა ფულის მსეს-
ხებმა საწყალი სოფლები.....

10 აგვისტოს 1871
სიღნაღი

P. S. დღეს, ნამდვილი წყაროდგან, მე
შევიტყე საშინელი ფაქტი, რომელიც ცხადთ
ანგენებს, თუ რა ნაირათ უსინდისოთ ექცე-
ვიან აქაური სომხები ქართველ გლვებს. მით
ანაგურ კაცს დაუპირებია ისესხოს უ. ტერ-
...ოვისაგან სამოცი თუმანი; ექსილი შეუ-

„ღვინის“ რედაქციის შესახებ უ. ლრეკიაშვილისა-
გან და სხვებისაგანაც. მაგრამ ჩვენ ამდენს ხანს არ
ვამოვლეთ იმათ ადგილს „მნათობში“. მაგრამ ახლა კი,
როდესაც „ღვინის“ რედაქციამ მეტის-მეტათ მოგვა-
ბურბა თავი თავის შუტკრებისა და პრაზანების ბუი-
ლით, ამიტომ ამ გარემოებაში „ღვინის“ რედაქცი-
ისათვის ჩამოგონებელ საშუალებად კრაცხეთ ამ უ-
ღრეკიაშვილის ლექსს და ამიტომაც გმუქდეთ.
„მნათობის“ რედაქცია.

შუტკრამ უთხრა პრაზანას, ხლი მოქიდე ჩანსაო;
მე ჰიანურსა დაუკრავ, შენ თუ მომძახებ ბანსაო!
შევასხათ ლრეკიაშვილი, ჩავადლოთ გულის ხმასაო;
ქუხელი და წყალტუბელი უკან ვადვენოთ მასაო!

ქუხელი მოდის მწუხარების ცრემლის დენითა:
„მევე წყალტუბელს მოესმინოს ცეცხლ-მოღობითა,
რომ პრაზანამ მე დამსტყვალა მხეილმობითა,
მისე ანთება, გულსა ცეცხლი მხვდა მის გესლითა.“

წყალტუბელმა თვით შებღვალა: „მეც ვეგ სენი დამემართა:
ჩანგი ისრით დამიღუწეს, ავი საქმე დამემართა,
ბევრი ვსტადე, მაგრამ ჩანგი მაინც ვეღარ მომეშრათა.
პოეტობას თავს ვამებებ, თუ სხვა საქმით წამემართა.“

რა მიუტრეს ერთმანეთს, შემდეგ ენა გაიჩაჩხეს:
შუტკარ პრაზანის შეუხურა დიდ ს ამბით განიზრახეს,
„მნათობი“ სიბრძნით გატნეს. ქუხელი ზედ დატნეს,
შუტკარ-პრაზანას უმინეს, კეპ-ქუხილით ესროლეს!

ქუხელი მოდის მწუხარების სისხლის დენითა:
„მევე წყალტუბელს გვეგონოს ცეცხლ-მოღობითა,
„მთე-პირი ტყუილთ დამამტვრა, გიგლოვ ოხვრითა,
შუტკრის ბუილის პოლემიკით როგორც ვსაბოდიშო?“
ამ დროს შორიდგან ვინღაც მოაკუნობს კბილ-
ლრეკიაშვილითა,
ქუხელის მოტყმას უკრს უგდებს, ჯოხზე ცალ-ხელ და-
ბჯენითა,
ხედავს ქუხელს და წყალტუბელს გოგრა და ჩნგ დამ-
ტკრევითა,
შუტკართან თმის გადაღლით თავპირის დასისხლებითა.

მტკიცებია ნოტარიუსს და სომხებს ჩუღღრა ჯი-
ბეში. როცა გამოვლენ ნოტარიუსი ელგნე ქარ-
თველი კაცი ეტყვის ტერტიკი, ახლა მომეცი ფული;
სომხები მოუგონებს შარს და ეტყვის, ხომ
მოგეციო ფული. მართველ კაცს შეულონდ-
ბა გული, დაიწყებს ტირილს, სამართალში სი-
არულს და ჩივილს. ამ დროს სომხები მის-
ცემს ქრთამს ანაგის მამასახლისის და იმის
სიძეს, რომ იმათ უმოწმონ, რომ იმ ნამ-
დვილათ მისცა სოფელის ფული. ის მოწმე-
ბი სულმა დააფიცა. იმათ დაიფიცეს. შიკის
შემდეგ აქაურმა მიროვის მსაჯულის თანაშე-
მწემ, რომელსაც ამ საქმეზედც წინათ იცო-
ბდა ჩვენი საზოგადოება დახელოვნებულ გა-
მომძიებლათ, გამოაჩინა ყველაფერი: იქი-
დან სჩანს, რომ სომხებს ფული არა მიუციათ
სოფელისთვის, და ქვეხას და იმის სიძეს მი-
უღიათ ტყუილი ფიცი. დამნაშავე პირები და-
ჭერილნი იყვნენ და ეხლა შეიტანეს გიარო
და გამოუშვეს და ის სოფელი კაცი კი სი-
ხარულით ისე დადის, იტყვის კაცი, ფთები
შებმაო. ი. ბ.

შვირილიშაჳს

(„ღვინის“ კორესპონდენცია)

ბუშინ დილას (აგვისტოს 14-ს) მოვესწა-
რით ჩვენ იმას, რასაც დიდი ხანია მოუთმენ-
ლათ მოველოდით: დილის 7 საათზე აკურთ-
ხეს ჩვენს სტანციაში რკინის გზა. საათის ექვს-
ზე მოვიდა შვირილიაში დიდი მთავარი ძაგვა-
სის ნამეტნიკი და 7 საათზე ბაბრიელ ეპის-
კოპოსმა გადაიხდა პარაკლისი, რომლის შე-
მდეგ მუზიკამ—„Боже, царя храни“ დაუკ-
რა და პირველი ბაკალი შამანისა ამ დღესას-
წაულობისათვის თვითონ დიდმა მთავარმა
მიირთვა. ამის შემდეგ დიდი მთავარი და ბა-
რონ ნიკოლაი ცალკე ვაგონში ჩაბძანდნ და
დანარჩენი ხალხი—სულ ორასამილი—სხვა ვა-
გონებით წაიღნენ შოთში, სადაც მომზადე-
ბული იყო სადილი.

მაშ ეხლა შეგვიძლია ვინუგეშოთ თავი,
რომ შოთიდან შვირილის სტანციაში რკინის
გზა მზათა გვაქვს.

— მშვიდობა თქვენდა, ძაბუნო,—მისალმებ ლრე-
კია—
ნუ სწუხართ, ძებო, მაგ ვაჩი მეც ბევრი გადახდებია,
ბახსოვთ ის ყამი, ოდესაც მე თვით ვიყავ თაგებდია,
ილიას კვხვით შევებო, შვირლუწეს ფერდებია!

აუ განვიცადი ბრძოლაში, მიუყრეთ რა მოგახდინო,
მესხს და სკანდელსა „ბუილით“ თუ თავს ლფი არ
ვადინო?
ბაზეთში როგორ შეუშვეს ეგ ფუტკარი სამარცხინო,
ასეთს შირის გამოვუტყვამ, მწარე ოფლი მათ ვადინო!

ქუხელი შიშობს მწუხარების გულის ძვრითა:
„მევე ლრეკია ცუდს შევმთხვებ ბაქიობითა,
ჩემთანც ასე გაპიოდა ტრაზობითა,
მაგრამ ცხვირს ძმარი ვადინე ბაასობითა“

პაველ ლრეკია ამხედრდაქველი დიდგულის თოფითა
მითამც „ბუილით“ გატნა, გაგრა კი უროყინითა...
მესხს და სკანდელს მიუწერა, რაც ისმინა დიდუყუსითა.
დიდება იმის გონებას, ქრს დაუფური ჩანახითა.

ქუხელი მოდის მწუხარების ცრემლის დენითა.
„აკი ვაქი, მოხდებდა-მეთქი-ტრაზობითა,
დღე-უფრავანთ სცვენს ლრეკია უარობითა,
წილდოთ ქერი მოუმზადეს ჩანახობითა!“

კადამტორი შუტკარი
თანამშრომელი პრაზანა

ცხელ-ცხელი ახგამგი
ახირებული კაცია მიტერვალა არდაუჯე-
რადე! მართალია მრისხანე ბედს ცალი თე-
ლი წაურთმევია მისთვის, მაგრამ მაინც ვერ მიუ-
ნიჭებია ღირსეულ-დ და სრულად ის, რაც
ეკადრებოდა!... მიტერვალასთვის ერთი თე-
ლიც მეტია: ჩვენ, რომელთაც ორ-ორი თე-
ლები გამოგვიკიმავეს. ისინიც კიდევ საფალე-
ვებით შეგახმული, ცხვირს იქით ვერასა ცხე-

თუმცა გზა გაიხსნა, მაგრამ მოგზაურობა კი საზოგადოებისათვის 19 აგვისტომდე არ იქნება.

ს. შ.

ხმა სიღნაღიდან.

(„როგორც“ კორესპონდენცია)

ღედაკაცების იარაღი — სიღნაღის გზები — ან ფულის გასხვების კანტონა — სიღნაღის ბულვარი — აქაური მეჯღიში — ნეტარად სახსენებელი სიღნაღის კლუბი.

აი დღეს ექვსი დღე არის, რაც მე სიღნაღში ვიმყოფები და ყოველს დღეს გავდივარ ღედაკაცების იარაღსავე. ღედაკაცების იარაღს იმას ვეძახი, სადაც მივდივარ ყოველ კისმარე დილას იკრიფებიან თითქმის მთელი სიღნაღის მახრის სოფლის ღედაკაცები და ყოველი ყოველისფერს, რაც კაცის მუცლისთვის საჭიროა. რიცხვი ამ მოგზაურ ღედაკაცებსა იქნება სამასამდე. ამათ უამისოთ ცხოვრება არ შეუძლიან; მათთვის ეპრობა იარაღსავე შეადგენს არსებით საჭიროებას: ამ გარე საშუალებით ეს ღედაკაცები შოულობენ ღონისძიებას ტანსაცმლის შოვნისა, ფაშტის ფულის გადახდისა, სახელმწიფო ხარჯის მიტევისა და სხვა და სხვა. მართი სიტყვით, ესენი თავის ეპრობით ძალიან დიდ შემწობას აძლევენ სიღნაღის მახრას. მაგრამ თვითონ ქ. სიღნაღს აქვს იმათგან სარგებლობა? ძალიან დიდი. ეს ღედაკაცები აცხოვლებენ სიღნაღის ეპრობას. შამათთ სიღნაღის ეპრობა თითქმის მოუფიქრებელია. იმათ დილით, მზის ამოსვლამდე, შემოაქვთ კიტრი, პური, წიწკა, ნიორი, ხახვი, ნესვი, სახამორი, ღობიო, ბაღრიჯანი, ქინძი, წიწკა, პრასა, ნიხური, კოწახური, ქარქვეტა, ღაწილი, აბრეშუკი, ყუკ, ხაშები თავისი საკუთარი ხელით ნაქსოვი, ლეღვი, ყურძენი და სხვანი, და ძალიან იაფად ჰყიდიან. ამისა გამო გათენდება თუ არა დილა, მაშინვე თითქმის ყოველი სიღნაღის მცხოვრებლების ოჯახებიდამ თვითონ კაცი აქ მჭკრივით ჩამომხსნადარ ღედაკაცებში დაიარებიან და ევაჭრებიან

იმათ. შოველ დღე სიღნაღელები აქ ყიდულობენ სურსათს და ასრე ეცხოვრობენ. შამათთ სიღნაღს ცხოვრება ჯერ-ჯერობით არ შეუძლიან, ამასთვის რომ მას არა ჰყავს მეფურნეები; ამის გამო ამათგან ჰყიდულობენ გამომცხვარს პურს და ისრე იოლათ მიდიან ისინი, ვინც თავის სახლში პურს არ აცხობს; აქ ეხლა ორ ან სამ გირვანქიან პურს შაურათ აძლევენ. შარშან ძვირობაში თურმე ფურნე განხეს, მაგრამ ჩქარა ისევ დახურეს, რადგან, ამ ღედაკაცების ეპრობისა გამო, მეფურნეს მოგება არა ქონდა. ამ ქამად ფუთი კი ფქვილისა ისყიდება ერთ მანეთად, ფქვილი აქ უფრო მომეტებულიად შემოაქვთ ზაქათალის მახრიდან. ამათ აქ მოაქვთ გასაყიდათ აგრეთვე ხილიცა: მსხალი, ვაშლი, თხალი და სხვანი. აი ისეთი მნიშვნელობა აქვს სიღნაღის ღედაკაცების იარაღსა.

პატრონება და სამართალი მოითხოვს, კაცმა სიკეთისთვის კაცს სიკეთე უყოს. მაგრამ ამ სიკეთისა და სარგებლობისათვის რა სამაგიეროს უხდებიან სიღნაღელები ღედაკაცებს! ამ საწყალ ღედაკაცებს, რომელთაც აცვიათ ცუდ-უბრალოთ, ძალიან უმეგრათ ექცევიან და დაურიდებლათ ესერიან უნამუსო, ურიდო, ურცხვ სიტყვებს. ამ წინაზედ, მიამბო ერთმა სარწმუნო პირმა: თექვსმეტი წლის ემწევილი კაცი ლეღვა ჰყიდა და კარგათ ჩამოუღო, მსგავსი პატროსანი კაცისა, გადაუღვა წინ და უთხრა: მომყიდე ლეღვიო. იმან დაუფასა თურმე ორ შაურათ და მგლის ტყავში გახვეულმა პატროსანმა შეაძლია ერთი შაური. ბიჭი თანხმა ვერ გახდა და ამის გამო მგლის ტყავა თურმე ძალიან გაუჯავრდა, გალანძლა, შეუბღვირა და შეუტია, მიუგლო ექვსი კაპეიკა, აილა ლეღვი და წაეღა. თუკი კაცებს ასრე უთავაზოთ ექცევიან, ვითარა უნდა ეპრობოდენ ღედაკაცებს? მაგრამ ეს კიდევ არაფერი. სისხლის ფასად ნაშოვნის ფულებით ღედაკაცები შემოდინან მერე ბაზარში რისამე საყიდათ; აქაური ეპრობები ერთს ორათ ართმევენ და ისევ ცარიელებს გზაენინან შინ. ამ სახითა მათ მიერ მიტევილი

ფული მათვე უბრუნდებათ. აი ასე უხდებიან სიღნაღელები სამაგიეროს იმისთვის, რომ ისინი სიღნაღს აცხოვრებენ.

ძალაქა სიღნაღს, თუმცა ჯერ არ არის სრულიად მოშენებული, დიდი სიგრეე უჭირავს; სოფელი ნუკრიანიც ზედ არის მიწერილი. მდებარება ამ ქალაქისა ისეთია, რომ თუ კაცს ნუკრიანის ფაშტასთან (დასავლეთ-სამხრეთში) ფეხი როგორმე წაუსხლტა და დაგორდა, სწორეთ რომ ესტეკა, ღედაკაცების იარაღსავე, სადაც გოლტინიცა არის, შუა სიღნაღში, იქ გაჩერდება, და თუ ჩრდილოეთში წმინდა სტეფანეს ეკლესიასთან, სიხის ახლოს, ისევ იქვე მოვა, მაგრამ თუ მიმართულება დასავლეთისკენ მიილა გორვის დროს, სწორეთ ანაგის ხეში წაბძანდება, შეერდოვანთ ტყის წინ; ხოლო თუ ჩრდილოეთისკენ დაგორდა, ანაგაში წაეა, თუ აღმოსავლეთისკენ, წმ. ნინოს სობორის ხეში ჩაძვრება. ამ წინაზე ერთი ღედაკაცი ევაჭრებოდა მეფარჩეს და რომ ვერ მოიგდა, ღედაკაცმა გაბრაზებული თავის ქნევითა სთქვა: „ამ ჩაძვრეს, ჩაძვრეს სიღნაღი!“ ტაკი-მასხარა სომეხმა სიცილით უპასუხა: „ღედი, რაც გინდა ჩაძვრეს სიღნაღი, ისე როგორ ჩაძვრება, რომ საქობორ პირ და პირ მანც ვერ დადგეს.“ ღედაკაცი საქობორი იყო და ხმა ჩაქმენდილი ჩაძულძულდა. მკითხველი თუ კარგა მიხვდა გორვის მიმართულებებს, მე დარწმუნებული ვარ, რომ ძალიან კარგათ წარმოიდგენს სიღნაღის მდებარებას, რომელსაც გულიც ჩაღრუტული აქვს. მართი სიტყვით, სიღნაღი არის მოშენებული ოღრო-ოღროებში და ფერდობებზე, ასე რომ, რა გინდ მაღალ მთაზე იდგეთ, მის სახეს მთლათ ვერ იხილავთ, მხოლოდ აქა იქ ვარსკვლავებსავე თვალ წინ წარმოგდგებთ კრამიტაინი სახლები სხვა და სხვა ფერისა. აბა ახლა წარმოიდგინეთ ამის გზების გასწორებას რა ჯაფა მოუწოდებოდა და რა ელირება. ბარწმუნებთ, რომ შიზიის ხალხს ტყავი გადასძვრა იმის გზების კეთებაში. ნუკრიანის ფაშტიდამ მოკიდებული, ამის გზა არის გაკეთებული ანა-

გის ხეამიდი, სულ ხუთი ეგრისის სიგეზე. მინ გააკეთა ეს გზა? ჩვენმა შინაურებმა გულს გაცვამა. ბძანება ისეთი იყო, რომ ქალაქის სიღნაღს და გაეკეთებინა თავის ხარჯით. მთელი ერთი წლის განმავლობაში ყოველ დღე თითქმის ორასი კაცი იდგა გზებზე და წერაქვებითა და ლომებით ანგრევენ მალლობებს გასასწორებლათ და გაჭქონდათ მიწა აქა-იქ. ასე ამ ჯაფით სიღნაღელებისაგან გასაკეთებელი გზა უფასოთ გააკეთეს შიზიის გოლც-კაცებმა, არ იცის კაცმა თუ რომლისა მიზნისა გამო მოხდა ეს. რით უხდინენ ამ სიკეთეს და ჯაფა სიღნაღელები გლენებს? მათ, რომ მუშაკაცი შიმშილით მომკვდარ იყო, ლუკმა პურს არ აწევიდნენ და არც შინ უშებდნენ, რომ საზრდო მოეტანათ. აი სიკეთე სიკეთისათვის. „ნუ მიჰყევი სიმართლესაო, გამოგიღვე თვალის სინათლესაო.“ აი ამაზე არის ნათქვამი. ნახევარ მილიონათ საღირსელ საქმეს უკეთებდა გლენი-კაცი სიღნაღს უფულოთ, ის კი მაღლობის მაგიერათ, რატომ შენ საქმეს, შენ ცოლ-შვილს შინ შმიერ წყურვალს არა სტოვებ წვილ-კვილით და არ მოდიხარ—ჩვენ გასაკეთებელ გზას არ აკეთებო—ქვებს, ბატს, ქათამს, ანუ რაც ებადა სახლში, ძალით ართმედა. მე შემეძლო წარმოგდგინა ისეთი გულასაპლერევი მაგალითები, რომ განციფრებაში მომეყენა მკობხელი, მაგრამ მაგდენის თქმის ნება აღარა მაქვს. მაგრამ იმის ნება კი მაქვს ესთქვა, რომ სიღნაღელებმა იციან სიკეთისთვის სიკეთის გადახდა...

ეს სიკეთე კიდევ არაფერი. სხვა უფრო დიდ სიკეთეს უშვრებიან. აქ არის ერთი კაცი სახელად ა; ამას აქვს გახსნილი ფულების კანტონა. მისი დანიშნულება ის გახლათ, რომ გლენ-კაცს, თუ ფული დაჭარბდება, ყველას შეუძლიან ამ კანტონადგან ის მიიღოს. ამის გამო ყველას ასეხებენ ფულს, ვინც კი სთხოვს და ართმევს თამასუქს. ამ თამასუქების საწერათ მას ჰყავს საკუთარი მწერლები. მსენი არიან ახლგაზდა ყმაწვილი კაცები, და იციან ქართული, რუსული და სომხური. მსენი უწერავენ მასეხებელსა და მსესხებელს თამასუქებს და პირო-

დავთ, იმასაც წინ, და ეს კი მისის ცალის თვლით უკანაც იყურება; ათვლიერებს გამოძიებელის ყურადღებით, რასაც კი ჩვენს უკან გაუვლია, ჩხრეკავს გულს-მოდგინეთ, უღარებს, უწონის თავის აწმყოს, იცხებს ჯამს*) და, გულ-გაუმძღარი ცნობის-მოყვარეობათ, მკითხაობს მომავალზედ! ბერს რამეს წინასწარმეტყველობს მომავალზედ და ისე ნამდვილი და სარწმუნოც არის მისი წინასწარმეტყველობა, როგორც პატარა ჩოჩრის დილობისათ გაეიერება. მისის ანგარიშით, მუთაისის ლებერნაში მომავლის 1872-ის წლისათვის აი რა და რა საქმეები მოხდება: 1) მურძენს აღარ დანაცრავს. დიდი მოსავალი იქნება ღვინის, მაგრამ ღვინო მანც გამჭირდება... მუთაისში მერე გიმნაზიაც გაიშართება, ლოპიანა ეგზამენს დაიჭრს და ინაპექტორათ გამწესებენ. — 2) მუთაისამდი მოვა რკინის გზის ტოტი; შედგება კამპანია სამს გამოჩენილს სოფდარებისაგან: ა. წ., ბ. ლ, და დ. წ.; ააშენებენ მისთანა ეოკნალს, რომ მთელს ხმელეთზედ მისი დარი არ იქნება! — ისე გამართავენ, რომ სიგრძე-სიგანე მოსაწონი იქნეს და შესავალიც უქონ! შულათ-ფული ექნებათ ნაღდი წლის შემოსავალი სამას ოცდათექვსმეტი ათასი მანეთი ეცხლისა; ამ შემოსავლიდამ ასი ათას მანეთს ყოველს წლობით შესწირვენ ლიტერატურის წარმატებას, ასი ათასს სახალხო შკოლებს, ასი ათასსაც უნივერსიტეტში ყმაწვილების გამოსაზრდელათ და დანარჩენს ოცდათექვსმეტი ათასს კი თანასწორათ გაიყოფენ სამათ, ერგებათ თორ-

მეტ-თორმეტი ათასი მანეთი თვითოს; იმას ცხაკლიტულში შეინახვენ, მაგრამ მოშა სულს იცემს და მიანგებს, შალომა ისესხებს მათგან დიდის სარგებლით; მანეთზედ მანეთს მისცემს სარგებელს და გირათაც ღორის ღორებს; დროზედ ვერ გადხდის, გირაოს აუქციონით გაჰყიდიან ისევ ურიებში და თათრებში, და დიდს მოგებას ნახვენ სოფდარები!... 3) ეი-საც ფული დასჭირდეს სასესხებელი, იმათთან მივიდეს, მაგრამ იმ დროს კი როცა მოკლილი იქნებიან სოფდარები, ე. ი. როდესაც არ სძინავთ!... 3) ტყიბულის ნახშირის მტვრევას დაიწყებენ, მაგრამ იმ მთილამ ერთი დიდი გველი გაშოვა, დაიფრენს ყველას წინ და ევლარაინ მიხბდავს; ამ დროს მივა რაინდი ძუღაბიკა, მიხბუნებს თავის მებარბანე ბედაურს, ამოადებს ლეკურს, შედგეტ ეს შიშვლათ იმ უცნაურ გველს და სულს გაამთქნარებივს. წართმევენ ნატერის თვალს და მაშინვე ინატრებს „მგზავრის წიგნების“ ავტორისათვის ასს ჯობს! არა! უკაცრავათ! ასს ჯობს კი არა, ორ მილიონს!... 4) ზიბორს გადაუხდის!... 4) ბანი დაარსდება, თავთ-აზნაურები მამულებს გირაოთ შეიტანენ, ფულს გამოიტანენ და მაშინ მათი საქმე უფრო ჩქარა წაეა, წყალივით. 5) დიდი ქორწილობა იქნება: ვინც კი ლეჩაქს მოიხდის, გაუთხოვარი არ დარჩება. — 6) ნეტაეი მათის ქმრის ოჯახს! ძალიან მოჯაზობასაც გამოიჩინენ: სხვათა შორის აყიდენებენ ქმრებს ერთს ულაყს და ერთსაც ჰკის ჯორს ჯოგისათვის სანაშენოთ, დედალ-მამალ ყვერულებს, რომ პატარა ყვერულები გამოატეხინონ და მნაწრის გოკებს ბულკითა და რძით დიდ-დიდ

ყნიდამ არიან მოყვანილი მნანოვს ღორები, სხვა ჯინშია და არაფერში არა ჰგენან ჩვენებურ ღორებს, ამისათვის იმათ კევრცხების დებაც ეცოდინებათ ქათამივით და კიდევაც დაუდებენ უღეჩაქო და ნასწავლ-ყმაწვილ ქალობატონებს. აი, ეს გახლავს სხვათა შორის არდაუჯერადის წინასწარმეტყველება და აბა თქვენ იკით, თუ თავდარიგს შეუდგებით. — აქ მინდოდა ჩემი ცხელ-ცხელი ანბები გამეთავებია. მაგრამ რა ექნა, რომ ზოგიერთების სურვილს ევლარ წაუფელი! მიცი, რომ ძალიან უყვარსთ ჩემი კალამი და რასაც მეტს დავსწერ, ის უფრო იამებათ! — ბევრი სწერე, გენაცვალე! სწერე, ენა-შაქრიანო და თავლის მელნიანო! ხომ იცი, როგორ გვიყვარს შენი ნაწერიც და შენაცო! ამის შემდეგ მერაღა მრჩება სათქმელი თუ არ ეს: კი, ჩემო მშვენიერებო! დიას, ჩემო გულის ვარდებო! მე თქვენ მელანს როგორ დავამადლით: აი ახლაც გეტყვით იმ ამბავს ერთმა ყმაწვილმა კაცმა რომ წიგნი მისწერა აშიე ქალს და იმ ქალმაც რა პასუხი გამოუგზავნა:

ქ ა ც ვ ს მ ი წ ე რ ი ლ ი .
N . . . . .
„სიზნათ ვნახე შენი გული,
მს სიტყვები ზედ ეწერა:
„გამოცვლილა სიყვარული
აქ ოთხმოცდა ცხრამეტჯერა!“
—
მეასეთ მეც მზათ ვიყავი
ჩემი თავი ჩამეწერა,
მაგრამ ვაქნა თავი,
მომავყიდა: „არა! არა!“

რა გულმა აღარ მიხება,
დაეწედი, დარჩი მე ასე;
მსცნობდე მანც ვინ იქნება
ის შესაბრალო მესაგ?
—
დიდხან იქნება ვაგ გულში
ის მესეთ ჩაწერაო,
თუ გამოცვლი მასაც სხვაში
და დარჩება თავ-დახრილი?
—
დიას შენს გულსა აქვს ძალი
და მასთანც გამოცვლილება.
სადაც ასი წაიშალა,
იქ სხვა ერთიც წაიშლება!
—
მ ა ლ ი ს პ ა ს უ ხ ი
შენი გულიც კარგათ ვიცი
არის ქარვან-სარაია!
მავისთვის სულ ერთია
ჩით-ჩუთი და დაოია!
—
თუ კი თავზედ დახურედი
დაინახა მან ღეჩაქი,
სიყვარულს გამოუცხადებს
შლაყია გინდა ჰკიო.
—
მ. შ ჩემს გულს ნულარ დავინი,
რა ვუყოთ უყვარს სტუმრობა,
ძველ-ძველის მოძებნა,
ახალ-ახალის ანუშრობა...
—
მაგრამ თქვენ კი ვერ მოგართოთ,
უკაცრავათ. ნუ გვიწერებო!
და თუ მანც არ მოიშლით,
რა ვქნა, შეიწვით მწყურები!
—
ა. წ. წერიელი.

*) მათხათ აქ ივლისისათ ანგარიშის სუმა და ტურტული, ჯამი.

გვებს, რასაკვირველია იყ, როგორათაც მასე-
სხვებელსა სურს და ხელს აწერინებს მასე.
ჩვენ გაქირებულს კაცს ამ ქვათ არას ჰფი-
ქრი და ჯაგრი არა აქვ: თუკი ფული
ძვირი სარგებლით იშოვნა, მაგრამ მაინც და
მაინც უხარია, გული უტყვს, უფანქვალეს,
ღმერთს მადლობასა სწირავს, რომ იშოვნა
და ახლა იმას ჰფიქრობს, თუ რა გიარი და-
ნიშნულება მისცეს ნასესხებ ფულს. და იმას
კი სრულიად არას დასდევს, თუ რა პირო-
ბებით იწერება თამასუქი. მ საკვირვლით არს
არის, რომ მასე ხებელი კიდევ ამდღის ფუ-
ლის სესხებისათვის, თუმცა ასეთ სარგებელს
იღებს. „რა ეწველებოდა თქვენ გლახ-კაცს,
ჩვენ რომ არ ვიყოთ? ჩვენი ყადრა და ხ.თრი
გლახ-კაცებმა მაინც არ იცით. ფულს წაი-
ღებთ, საქმეს გააკეთებთ, და მერე კი ფულის
ზღვაში გაწუხებთ. ჩვენ თქვენთვის ვზრუ-
ნავთ, ფულს ვივებთ, გაცხოვრებთ; თქვენ
კი ჩვენი ყადრი არ იცით, თავის ვადაზე ფულს
არ გვაძლევთ, კეთილ საქმეს გვიჯანჯლებთ
და დავი-დარაბათ გვიხდით!“ მუბრება რომე-
ლიმე მელქია გაქირებულ გლახ-კაცს. რო-
გორ მოგწონთ ეს?

(დასასრული შემდეგში)

ორი სიტყვა თფილისის კათოლიკე სამრევლო შკოლავაზე

წარსული თვის დამლევს, ყოველ წლიური
ჩვეულებისა დავარათ, აქაურა ფრანგების სა-
მრევლო ვაჭებისა და ქალების შკოლაში იყო
აქტი, რომელზედაც სხვათა შორის მეც ვიყა-
ვი მიმატიყებული. ეს აქტები, რომელზედაც
შკოლის გამგებლები საზოგადოებას წარუდ-
გენენ ხოლმე შკოლის მდგომარეობას და თეი-
თან შევირდები თუ სალიტერატურო საუბ-
რითა და თუ გლობით უჩვენებენ თავის გო-
ნების გაწერას, — საზოგადოთ სწორეთ კარ-
გი ჩვეულებაა. მაგრამ შემოხსენებულ შკო-
ლებში ამ უკანასკნელ ჩვეულებას, ჩვენი აზ-
რით, ენება თუ არა, სარგებლობა მაინც ძა-
ლიან მცირედით უნდა მოქმედდეს. სახალხო
სიმღერების ხორით გალობა და ჩვენი ცხოვ-
რებიდან ნაწყვეტ-ნაწყვეტი სცენების წარმო-
დგენა, უქველია, ახალგაზდებისათვის უსარ-
გებლოთ არ ჩაივლის. მაგრამ მე ვერ გამი-
გია — რა სარგებლობა უნდა მოუტანოს ნორჩ
და ჯერ გონება-გაუხსნელი შევირდებს ისეთი
სიტყვების წარმოქმნამ, როგორც მაგალითად:
„თავის მახლობლის“, „მამულის“ ან „სწავ-
ლის საყვარულზე“. ცხადია, რომ არათუ სი-
ტყეები, თვლების ზეცხსკენ აყვრილობა და
ხელების მალა ამეფრა უმაწილებს გაზვი-
რებული აქეთ და წარმოსთქვამენ იმას, რა-
შიაც საკუთარი მათი არც აზრი და არც გრძ-
ნობა არ ურევია.

შას გარდა ჩვენ შევირდებით ამ შკოლების
სწავლაში ერთი ნაკლებიდან, რომელიც
საზოგადოა ყველა ამ წიარ შკოლებში:
ეს სამღეთო წერალის სწავლისთვის უმთავ-
რესი ყურადღების მიქცევა. ჩვენი აზრით, და
ართუ მართა ჩვენი აზრით, ყოველი კე-
თილგონიერი პედაგოგი და ყმაწვილის ად-
მხდელი ამს გეტყვი, რომ ახალგაზდა ტინს
მხოლოთ ისეთი საგნები და სწავლის შე-
თვისება შეუძლია, რომელსაც ის თავის ხუ-
თი გრძნობით გაიგებს და შეეცება. სამღეთო
წერილი კი ამისთანა საგნებ არ გკუთვინს
და ამიტომ იმის გარდამტყობით სწავლა ახალ-
გაზდას არასოდეს არ გაუხსნის გონებას.

ამ ნაკლებიდან გარდა, როგორც ეტ-
ყობა, ამ შკოლებში სხვა ყველაფერი რიგია-
ნათ და სამაგალითოთ არის გამართული ძმა-
ბისაგან.
ვაჭების შკოლაში იოიციება სულ — 32
ყმაწვილი.
შალების შკოლაში — 22.

როგორათაც ვაჭებს, აგრეთვე ქალებს ას-
წავლიან შემდგომ საგნებს: ქართულს და რუ-
სულს წერა-კითხვას, არითმეტიკის, მოკლესა
და გრცელ კტეხიზმობას, სამართო ისტო-
რიას, სეკულსიო და სამრევლო გალობას:
ქალები ამას გარდა სწავლობენ ხელ-საქმესა
და ვაჭები ლათინურ კითხვასა. ამ პროგრა-
მიდაზეც ჩანს, რომ შევირდების მომადებუ-
ლი დრო და შრომა სამართო წერილის (წა-
ვლას უნდებ).

ორივე შკოლებზე იხარჯება — თუ მას-
წავლებლებზე და თუ სხვა საქირებისათვის —
ძირბის ჯაბილამ ორას თუმანამ დინ წე-
ლიწადში. სწავლისათვის საჭირო ნივთები
უმეტესი ნაწილი შევირდებს უფასოთ ეძლევათ,
ღირბებს ტანსაცმელსაც უკერავენ საეკლე-
სიო ხარჯით.

ამ შკოლების ზედამხედველათ დანიშნუ-
ლია მღვდელი პაეღე ძალიაჯოვი.

მასწავლებლებათ: პაეღე ანტონოვი და
მარია სბრასკისა.

რანაკულუფიანებაც ჰქონდეს ამ შკოლებს,
კაკი ვერ იტყვის, რომ იმათ ჩვენი ღირბი
საზოგადოებისათვის მაინც დიდი სარგებლობა
არ მოქმედდეს. ამიტომ ვინატროთ იმათ
დღევრძელობას და წარმატებით წინ-სვლას.

სამართალი

სხდომა ს. კატიკაშვილის სამოსახარტ-
ლო კალატისა იმ შემთხვის თარბაზე,
რომელიც ახლანდელი მართავლობის
წმობილობის დასახმობად იმს შედგ-
ნილი 1869 წელს.

(მაგრძელება)

ბრალსადები აქტის წაკითხვის შემდეგ, თავს
მჯდომარემ შემოიხშირა თითოეულთ ყველა
ბრალდებულები და თითოეულს იმათგანს ჰქე-
თხა: აღიარებენ ისინი ბრალეულათ თავიანთ
თავს იმ დანაშაულში, რომელსაც აბრალებს
მათ ბრალსადები აქტი, თუ არა? ამ კითხვა-
ზე უსპენსკომ და ტუნეცოვმა სთქვეს აღიარ-
ებთო, პრიყვამა სთქვა ამასთან მხოლოთ,
რომ ივანოვის მოკლელაში კი მოწანილობა
არ მიიღიაო. დანარჩენთა ბრალდებულთ:
ფლორინსკიმ, მლორემა, მოლხოვსკიმ, ტა-
ჩოვმა, პარინჩსკიმ, ტომილოვის ცოლმა, დე-
მენტიევის ასულმა სთქვეს, რომ — არ ვბრალ-
ებენ თავს იმ საქმეში დანაშაუდ, რომელსაც
ბრალსადები აქტი გვაბრალებსო.

ამის შემდგომ სასამართლომ ჩამოართვა ჩე-
ვენთ თითოეულს ბრალდებულს. პეღე ამ
ჩვენებების მოკვანა ჩვენს გაზეთში შეუძლე-
ბელი საქმა. ჩვენ მიუქცევთ მკითხველის ყუ-
რადღებას მხოლოთ სამი ბრალდებულის ჩე-
ვენება: უსპენსკის, დემენტიევის ქალისას და
ტაჩოვისას, რომელნიც სხვებზე უფრო
შესანიშნენი არიან და სხვებზე უკეთ ხსნიან
საქმეს. მაგრამ იმულებული ვართ ამით ჩვენე-
ბაც შემოკლებით მოვიყვანოთ. დანარჩენ
ბრალდებულებზედ უნდა ვთქვათ, რომ ყველამ
გულ-წრფელათ უამბო ამ საქმის გარეობა,
რაც კი იცოდნენ, არავის არც ერთი წერილ
მანი შემთხვევა არ დაუმალავს სასამართლო-
სათვის. ტუნეცოვმა და ნეკოლაემა მაინც
განსაკუთრებით გულწრფ ლობა გამოიჩინეს.

პირველათ უსპენსკისთვის უნდა ჩამოერთ-
მათ ჩვენება, მაგრამ ამან ორჯელ სთქვა უა-
რი, რომ, სისუსტის გამო, ლაპ. რაკი არ შე-
მიძლიაო. შოლოს, იელი ის წს, უსპენსკიმ
განცხადა ჩვენების სურვილი. იმან დიწყო
ლაპარაკი ძალიან წყნარი ხმით; ციხეში ჯდო-
მის დროს გული დასუსტებოდა და ხმა-მალ-
ლა ლპარაკს ვერ ახერხებდა.

უსპენსკი. მე მუდამ მოსკოვში ვსცხო-
ვრობდი და ვიყავი იქ პოზერნის წიგნის მა-
ღაზში პრიკასიკათ. ჩემთან დაიარებოდნენ
ჩემი ამხანაგები და სალიტერატურო საუბრე-
ბი გეკრანდა. 1868 წელს მე წავედი პეტერ-

ბურღში და იქ პირველათ გავიცანი ტაჩოვი.
1869 წ. პოზერნის წიგნის მაღაზია ჩერქე-
ზოვმა იყიდა და იმის გამგებობა მე მომანდო.
მე და ტაჩოვის მხოლოთ წიგნების თაობაზე
გეკრანდა ერთმანერთში მისწორ-მოწორა და ცნო-
ბა. ამას იმეტომ დავბობი, რომ ბრალსადები
აქტი სტუდენტების არეულობაში მოწანილო-
ბის მიღებას მარბადეს. მი და მოლხოვს-
კიმ იმ დროს დიდი უქმყოფილება გამოვაც-
ხადით სტუდენტების ისტორიის თაობაზე.
თუმც ჩვენ თანაურდნობით იმათ წადილს,
თუმც ჩვენი აზრით, კასა და კრებები სტუ-
დენტებისთვის აუცილებლოთ საჭირონი იყე-
ნენ, მაგრამ არ მოგვეწონდა ის სახსრები, რომ
მოლოთაც სტუდენტებს ჰსურდათ ამ წადილის
შესრულება. ჩვენ იმის გვეწინაოდა, რომ მმარ-
ტებლობა უაზრებო მოუჭერდა ხელს. რამდენ-
იმე ჩემი ამხანაგები გაადგეს მაშინ პეტერ-
ბურღში დამ და მოსკოვში. ამ დროს მოვი-
და ჩემთან პაროვი და გამაცნო ერთი უც-
ნობი პირი, რომელიც პავლოვით დაასახელა.
მე ვეკობდი, ეს პავლოვი ნეჩაევი მეგონა, რომ
მელიციმ დროს გაიქცა პეტრე-პავლის ცხილამ,
დაამის თაობაზე რამდენჯერმე ვითებ პაროვს
მაგრამ ის მეუბნებოდა ეს ნეჩაევი არ არისო.
ამის შემდგომ, 1869 წელს, ნეჩაევი მოვიდა
ჩემთან წიგნის მაღაზიაში და მთხოვა, გამაც-
ნო ვინმე პეტროვის აკადემიის სტუდენტიო.
მე ვაგვანებე ის დროგოვთან. მეორე დღეს
ის კიდევ მოვიდა ჩემთან შინ და ამის შემ-
დეგ თითქმის ყოველდღე დაიარებოდა. აქ
დავიწყეთ ჩვენ სხვა და სხვა საგნებზე სჯა და
ბაასი, რომელსაც სრულით არ მოვიყვან, რად-
გან ბევრ დროებას მოიხსოვს. მიტყვი მხო-
ლოთ ორიოდ სიტყვას იმ განსხვავებაზე,
რომელიც სხანდა ჩემსა და ნეჩაევის მსჯელო-
ბაში. ხალხის წარმატებისათვის მე ყველაზე
უფრო საჭიროთ სახალხო შკოლები, ახორცი-
ლები და სხვა ამისთანა საშუალებები მიმიჩნ-
და. ნეჩაევი კი ხალხის შევლას მხოლოთ რე-
კოლიტისიდან მიელოდა; ამ აზრის დასამტ-
კებლათ ის ამბობდა, რომ მმართველობა
ერთის ხელით ხსნის სასოფლო შკოლებსა და
მეორეთი კი ბრძანებას სცემს, რომ ამ შკო-
ლაში უნივერსიტეტში კურს შესრულებულ
ახალგაზდებმა არ ასწავლონო. მე არ შემეძ-
ლო ამის წინააღმდეგი რამე მეტქვა, რადგან
ვიცოდი, რომ ტეშმარტების ამბობდა; მაგრამ
მაშინ კიდევ მე არ ვფიქრობდებოდა იმას საი-
ღუმლო საზოგადოებაში შესვლაზე. მე შევე-
დი ამ საზოგადოებაში მხოლოთ მაშინ, რო-
ცა ვაფიქრე, რომ იმას ბევრი წევრები ჰყავს.
პი მიხვებები, რომლის გამოც მე ვაგვდი საი-
ღუმლო საზოგადოების წევრათ: გამოვედი თუ
არა შკოლიდან, მე მუდამ ისეთ ახალგაზდა
მოსწავლეებში და სტუდენტებში ვსცხოვრო-
ბდი, რომელთაც პოლიცია ათასწიარათ სდევ-
ნიდა. მე შემიძლია ასილამ ასორმოცდა ათამ-
დი (100—150) ისეთი ყმაწვილი კაცების და-
სახელება, რომელნიც ვაგზავნილი არიან სი-
ბირში თუ კატორაზე, თუ დასახლებლოთ
მორველ გუბერნიებში და გადებული არი-
ან სატ. ხტო ქალაქებდამ. რასაკვირველია, რომ
მე არ შემეძლო გულ-გრილათ მეყურებინა ამ
გარვეობისათვის, არ შემეძლო თანაგრძნობ-
ბა არ გამამტყვალდებია ამ დევნულებისათვის.
ეს კიდევ არაფერი: უკანასკნელ დროს ისე-
თი დევნა შეიქნა, რომ ვერაფერ ვერ იტყო-
და — დატუსალების ან ქალაქდამ გადების არ
მეშინიაო, თუმც არაფერი არ მისჩინოდეს თა-
ვის თეი დამაშავედ.

ამიტომ როდესაც დამიჭირეს, სრულიადაც
არ გამიკვირდა: მე დიდი ხანია მოველოდი
ჩემ დაჭერას, თუმცა არავითარ მიზეზს არა
ეხდავდი. როგორც კაცი, რომელსაც მუდამ
ქურდა ეძახიან, მართლა ქურდი ხდება, ისე
მეც შევედი ამ საიდუმლო საზოგადოებაში.
ამ დროსვე დაატუსაღეს ჩემი თუთხმეტი
წლის და. ცხრა თვე იყო ის სულ ტყუილ-უბ-
რლოთ პეტრე-პავლის ციხეში დამწყვედ-
ული. მი და ზოგი ჩემი ნაცნობები ვედილობ-
დით იმის განთავისუფლებას, მაგრამ არაფერი
არ გამოვიდა. შას გარდა ერთ ჩემ ნაცნობ
ახალგაზდა ქალს, ანტონოვისას, ავთამყო-
ფობაში სტავეს ხელი და ქუთა შკოლებ-
თან ერთად ჩასვეს. ამ დროსვე სადღაც გა-
გზავნეს ერთი ჩემი მეგობარი სწავლული,
რომელმანც თავის საცოცხლე მეცნიერებას
შესწირა და რომელსაც სულ ტყუილ-უბ-
რლოთ სტუდენტების ისტორიაში მოწა-
წილობის მიღება შესწამეს. შინ იცის, კიდევ
რამდენი ამისთანა მაგალითები მახსოვს მე,
რომელნიც ნადევლს ბირევენ. მე ვერ შე-
მეძლო გულ-გრილათ მომესმინა ყველა ამბე-
ბი, რომელიც საიდუმლო პოლიციის მოქ-
მედებზედ დაიდოდა. შოლოს ჩემი დამწყვედე-
ული დიაგან მომივიდა წიგნი, რომლიდანაც
სხანდა, რომ იმის დამწერი კუთხე შემლილ-
იყო.

შეგლა ამ გარემობებმა მიძულეს მე სო-
ღუმლო საზოგადოებაში შესვლა, მე დაუბ-
ლოვდი ნეჩაევის, რომელმანც გადამცა პო-
კლამაკები, შიჭრით დაწერილი წიგნი, ზო-
გერთი პირების ადრესები და სხვა. მაგრამ ამ

დროს მე მაღაზიაში ბევრი ჩემი საქმეები
მქონდა და ამიტომ საზოგადოებაში შევე-
მოწანილობას არ ვიღებდი. ამის შემდეგ ჩე-
ნი საზოგადოებისათვის წევრების თანახმად
თან ნეჩაევა იკისრა. ის დაიარებოდა აკადე-
მიაში და გაიქცო იქ დროგოვი, ივანოვი,
რამანდი და ტუნეცოვი. ამ პირებისგან შეს-
დგა „ცენტრალური განყოფილება“, რომელ-
საც მე წაუკითხე ჩვენი საზოგადოების წეს-
დებულებანი და ზოგი პოკლამაკები. თითო-
ეულს ამ განყოფილების წევრს ცალკე საქმე
ჰქონდა მინდობლი: ივანოვმა იკისრა აკადე-
მის სტუდენტებში ჩვენი აზრების გავრცე-
ლება და წევრების მოპოება, ტუნეცოვს ვა-
ჭრებში უნდა ემოქმედნა, პრიყვას მდამბო
ხალხში და სხვა.

ახლა იტყვი ორიოდ სიტყვას ივანოვის
მოკვლის თაობაზე. ივანოვმა იცოდა ჩვენი
წესდებულება, იმან იცოდა, რომ ყოველ წე-
ვრს განუკითხავი ნდობა უნდა ჰქონოდა მო-
თავე პირისა და საიდუმლოთ შეენახა თავის
გულში ყველაფერი, რაც კი იცოდა საზოგა-
დოებაზე. შეგლა ისე იქცოდა, როგორც ეს
წესდებულება თხოვლობდა; მაგრამ ივანოვი კი
საშინელი ქირვეული, ჩხუბის მოყვარე და
უხასიათო კაცი იყო; თავიდანვე ყველაფერს
ჩვენ მოქმედებში გვეწინააღმდეგებოდა, თითო-
უნდოდა ჩვენი საქმეები ჩაფიქმა. აქვე უნდა
ვთქვა რამდენიმე სიტყვა ნეჩაევი და აე-
ხსნა თუ როგორ დაიმსახურა იმან ჩვენში
სახელი. პირველი ნეჩაევის სახელის გათქმის
მიზეზი ის იყო, რომ გამოიქცა პეტრე-პავ-
ლოვის ციხიდან და მდღის პოლიციას და-
უსხლტა ხელიდამ. შეგლაზე უფრო გააქცეწა
ნეჩაევის სახელი „მოსკოვის შწყებების“ რედა-
ქტორმა, პატრუკმა რომელმანც, მთელი მო-
წინავე სტატია დაბეჭდა იმაზე. ნეჩაევი მოვი-
და მოსკოვში, ჩვეთან, როგორც შენევის
საზოგადოებისაგან გამოგზავნილი პირი (გენ-
ტი). იმას ჰქონდი საშინელი ენერგია, თე-
ვადამდებული იყო თავის საქმისთვის, იმის აღ-
სრულებისათვის არაფერს არ ზოგავდა, მაგ-
რამ პირად მტრობა კი არავითარ არა ჰქონდა
და ჩვენი წესდებულების ძალით არც შეიძლე-
ბოდა ჰქონოდა. არც სხვას ჩვენთან არა-
ვის არა ჰქონია ივანოვის მტრობა. ჩვენ ყე-
ლანი ვხედავდით, რომ ის გელატობდა,
ერთობ ბევრს ლაპარაკობდა ჩვენს საზოგა-
დოებაზე და, როგორც ვატყობდით, ვაცემდა
გვიპირებდა, ნეჩაევა სთქვა რომ ამისთანა
პირები უნდა მოვიშოროთ თავიდანაო. ამ
დროს ნეჩაევი პეტრე-პავლში წასვლას ეშხა-
დებოდა და მე მომანდო — იმანართ მომიგე-
რა საქმე, რომ ივანოვს ჩვენი საზოგადოების
ენება არ შესძლიებოდა; მაგრამ იმ დღეს რა
დღესაც ნეჩაევი წასვლას აპირებდა, მე შევი-
ტყე, რომ ივანოვი ჩვენი საზოგადოებიდამ
გამოსვლას აპირებდ; ამას ვინ სჩივის — მე
გავიგე, რომ ის აპირებდა მთავრობათან მი-
ხვლას და ჩვენი საზოგადოების დანიშნულე-
ბის გამხლას. ბაზრახებული მივედი მე ნეჩა-
ევთან და ყველაფერი უამბე. ჩვენ ვადაწყვე-
ტილი გეკრანდა, რომ ივანოვი თავიდან უნდა
მოგვეშორებინა და ახლა მხოლოთ ამ განზ-
რახეს აღსრულებაზე მოვალაპარაკეთ. მე ვი-
ცოდი რა საქმეშია ჩადილი, მაგრამ ჩვენი
საზოგადოების მიზნის აღსასრულებლოთ მე
თავს არ ვზოგავდი.

ამის შემდეგ უსპენსკიმ მოჰყვა დაწერილ-
ებით — როგორ მოკლეს იმათ ივანოვი პეტ-
როვის აკადემიის ბაღის გამოქვამულში და
შემდეგ როგორ ჩაბეს ყელში აუფრი და
როგორ ჩათრის იქვე ტბაში. იმის მოთხ-
რობა ამ საქმის თაობაზე არ განირჩევა იმ
მოთხრობიდან, რომელიც ბრალსადებ აქტშია
მოყვანილი და ამიტომ ჩვენ აქ არ მოგვყავს.

(მაგრძელება შემდეგში)

ბიბლიოგრაფიული განცხადება.

მიღებულია თფილისში და ისულებდა
ათლათოვის და სხვების წიგნების მაღა-
ზიებში:

როგორ

ნიკოლოზ ბარათაშვილისა, ილია
ჭავჭავაძისა, აკაკი წერეთლის და სხვა
მწერლების ლექსების კრება
შემოკლებული
ქირილე ლოტოჭივაძისაგან
ესი ერთი მანეთი